

Sygn. akt V CSK 403/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 maja 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Lech Walentynowicz (przewodniczący)

SSN Antoni Górski

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Międzynarodowej Korporacji Gospodarczej „I.(...)” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w T.

przeciwko M. B., L. K. i J. V.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 20 maja 2010 r.,

skargi kasacyjnej pozwanych od wyroku Sądu Okręgowego w K.

z dnia 22 maja 2009 r., sygn. akt III Ca 329/09,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 20 stycznia 2009 r. Sąd Rejonowy w T. – po rozpoznaniu sprawy na skutek całkowitej utraty mocy przez wydany w przez ten Sąd w postępowaniu upominawczym nakaz zapłaty z dnia 3 marca 2008 r. – zasądził solidarnie od pozwanych na rzecz powódki 52 107 zł z ustawowymi odsetkami w podwójnej wysokości od dnia 11 maja 2002 r.

Sąd ustalił, że w dniu 9 maja 2000 r. M. B. zawarł z powodem umowę nr (...), w której zobowiązał się uczestniczyć w systemie „A.(...)” w celu przydzielenia mu asygnaty towarowej na kwotę 55 000 zł. Strony ustaliły, że pozwany będzie płacił miesięczną ratę kompletną w wysokości w 651,25 zł. Pozwany zobowiązał się również, że zapłaci powódce – w razie powstania zaległości – zaległą kwotę z ustawowymi odsetkami w wysokości 0,15 % za każdy dzień zwłoki.

W dniu 3 sierpnia 2000 r. pozwany złożył „Oświadczenie członka grupy o terminowych spłatach zadłużenia”, w którym potwierdził, że ma wobec powódki – według stanu na dzień 2 sierpnia 2000 r. – zobowiązanie w wysokości 70 335 zł, podlegające zaspokojeniu w 108 ratach miesięcznych w wysokości 651,25 zł każda (rata kompletna). W celu zabezpieczenia zobowiązania powódka zawarła umowę poręczenia z L. K. w dniu 4 sierpnia 2000 r. i z J. V. w dniu 23 sierpnia 2000 r.

Pismem z dnia 17 czerwca 2000 r. powódka powiadomiła M. B. o przyznaniu mu podczas Aktu Przydziału z dnia 17 czerwca 2000 r. Asygnaty na kwotę 55 000 zł. Powódka wypłaciła pozwanemu – po potrąceniu z wymienioną wierzytelnością opłaty asygnacyjnej (3300 zł) i jednej raty połówkowej (250 zł) – kwotę 51 450 zł w dwóch ratach w wysokości 30 000 zł i 21 450 zł.

Pozwany przestał spłacać raty, nie reagował też na wielokrotnie ponawiane przez powódkę wezwania do ich zapłaty.

Sąd Rejonowy uznał, że M. B. ponosi odpowiedzialność z tytułu nienależytego wykonania zawartej z powódką umowy, a pozwani L. K. i J. V. – umowy poręczenia. Zdaniem Sądu uchylenie z dniem 21 grudnia 2007 r. art. 17e ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji nie ma znaczenia dla oceny ważności umowy z dnia 9 maja 2000 r. W chwili jej zawierania działalność powódki, polegająca na administrowaniu samofinansującymi się grupami, była legalna. Legitymacja powódki do występowania w sprawie wynika z łączącego strony stosunku

prawnego. Jej istnienia nie podważa fakt powstania po zawarciu umowy grupy samofinansującej. Nie ulega bowiem wątpliwości, że pozwany był zobowiązany do świadczeń na rzecz powódki, a nie tej grupy. Pozwani nie wykazali, aby zawarte umowy były sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego. Sąd nie podzielił zarzutu, że dochodzone roszczenie uległo przedawnieniu na podstawie art. 24 Ogólnych warunków umownych, ponieważ ten przepis nie znajduje zastosowania w sprawie. Podstawę przedawnienia roszczenie stanowi natomiast art. 118 k.c. Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia Sąd wskazał art. 471 i 879 § 1 k.c.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w K. oddaliła apelację pozwanych, dzieląc ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej, opartej na pierwszej podstawie, pełnomocnik pozwanych zarzucił naruszenie art. 2 pkt 10 i art. 10 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz. U. Nr 171, poz. 1206, dalej: „u.p.n.p.r.”) w związku z art. 58 § 1 oraz art. 353¹ k.c. Powołując się na tę podstawę wniósł „o uchylenie zaskarżonego wyroku i uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego w T. i rozpoznanie sprawy co do istoty (...)”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Łącząca powódkę i pozwanego M. B. umowa z dnia 9 maja 2000 r. należy do umów zawieranych w ramach tzw. systemu argentyńskiego, czyli konsorcyjnego systemu zakupu produktu. W chwili jej podpisania obowiązujące prawo nie zawierało przepisów bezpośrednio regulujących tego rodzaju działalność gospodarczą. Umowy były zatem zawierane w ramach przewidzianej w art. 353¹ k.c. zasady swobody umów.

Przepisy wyraźnie odnoszące się do działalności w systemie argentyńskim znalazły się dopiero w ustawie z dnia 20 lipca 2001 r. o kredycie konsumenckim (Dz. U. Nr 100, poz. 1081; dalej: „u.k.k.”). Jednakże nie mają one znaczenia dla oceny łączącej strony procesu umowy, ponieważ zgodnie z art. 21 u.k.k. do umów zawartych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe.

Dnia 17 czerwca 2004 r. została uchwalona ustawa o zmianie ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji oraz ustawy o kredycie konsumenckim (Dz. U. Nr 162, poz. 1693; dalej: „ustawa nowelizująca”).

Ustawa nowelizująca uzupełniła w ustawie z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1503 ze zm.; dalej: „u.z.n.k.”) zawarty w art. 3 ust. 2 katalog czynów nieuczciwej konkurencji przez objęcie nim czynów polegających na prowadzeniu lub organizowaniu działalności

w systemie konsorcyjnym. Dodała też do tej ustawy nowy przepis art. 17e, stanowiący, że czynem nieuczciwej konkurencji jest prowadzenie działalności gospodarczej polegającej na zarządzaniu mieniem gromadzonym w ramach grupy z udziałem konsumentów, utworzonej w celu finansowania zakupu praw, rzeczy ruchomych lub usług na rzecz uczestników grupy (system konsorcyjny). Do czynów nieuczciwej konkurencji zaliczyła również organizowanie grupy z udziałem konsumentów w celu zakupów w systemie konsorcyjnym.

W ustawie z dnia 20 lipca 2001 o kredycie konsumenckim ustawa nowelizująca wprowadziła zaś zmiany, które spowodowały usunięcie umowy zawieranej w tzw. systemie argentyńskim z katalogu umów o kredyt konsumencki. Uchylony został art. 2 ust. 2 pkt 6 u.k.k., stanowiący, że za umowę o kredyt konsumencki uważa się umowę, na mocy której kredytodawca zobowiązuje się do udzielenia kredytu związanego z obowiązkiem wniesienia przez konsumenta, w jakiegokolwiek formie, środków pieniężnych oprocentowanych poniżej stopy rynkowej lub nieoprocentowanych. W konsekwencji tej zmiany uchylony został również art. 4 ust. 4 u.k.k., nakładający na kredytobiorcę – w wypadku zawarcia umowy, o której mowa w art. 2 ust. 2 pkt 6 u.k.k. – obowiązek podania dodatkowo maksymalnego okresu oczekiwania na kredyt oraz warunków odstąpienia od umowy wniesienia środków pieniężnych. Uchylony został także art. 7 ust. 3-5 u.k.k., określający sposób ustalania utraconych korzyści z tytułu wniesienia środków pieniężnych w wypadku kredytu, o którym mowa w art. 2 ust. 2 pkt 6 u.k.k. Ustawa nowelizująca uchyliła też część II załącznika „Wzór obliczania rocznej stopy oprocentowania dla kredytu, o którym mowa w art. 2 ust. 2 pkt 6 u.k.k.”

Zakres zmian przewidzianych w ustawie nowelizującej oznaczał wprowadzenie – z chwilą wejścia tej ustawy w życie (z dniem 3 sierpnia 2004 r.) – zakazu prowadzenia działalności w systemie konsorcyjnym. W związku z tym istotnego znaczenia nabrała kwestia – ze względu na konsekwencje społeczne – uregulowań intertemporalnych. W dyskusji podnoszono, że zakaz prowadzenia wspomnianej działalności, związany z likwidacją istniejących dotychczas grup samofinansujących, godziłby w interes tych konsumentów, którzy nie otrzymali jeszcze, mimo wniesionych środków pieniężnych, pożyczki lub produktu, podkreślano, że za jego ochroną przemawia zasada państwa prawnego i zagwarantowana w Konstytucji ochrona prawa własności, a także ochrona konsumenta. W konsekwencji, w regulującym omawianą kwestię art. 3 ustawy nowelizującej ustawodawca zakazał zawierania jedynie nowych umów w systemie konsorcyjnym. Umowy zawarte przed wejściem w życie ustawy uznał natomiast za

ważne i nakazał stosowanie do nich przepisów dotychczasowych. Aprobując to rozwiązanie, w piśmiennictwie podkreślono, że bezwzględny zakaz działalności w systemie konsorcyjnym mógłby narazić Skarb Państwa na roszczenia odszkodowawcze poszkodowanych konsumentów.

Z dniem 21 grudnia 2007 r. weszła w życie ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. Zgodnie z art. 2 pkt 10 u.p.n.p.r. przez pojęcie „system konsorcyjny” rozumie się prowadzenie działalności gospodarczej polegającej na zarządzaniu mieniem gromadzonym w ramach grupy z udziałem konsumentów, utworzonej w celu zakupu produktu na rzecz uczestników grupy. W myśl zaś z art. 10 u.p.n.p.r. prowadzenie działalności w formie systemu konsorcyjnego jest nieuczciwą praktyką rynkową; za nieuczciwą praktykę rynkową zostało uznane również organizowanie grupy z udziałem konsumentów w celu finansowania zakupu w systemie konsorcyjnym. Jednocześnie przytoczona ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r. uchyliła art. 17e u.z.n.k. (art. 18 pkt 3 u.p.n.p.r.).

W literaturze podkreśla się, że uchylenie art. 17e u.z.n.k jest konsekwencją przeniesienia przez ustawodawcę określonego w tym przepisie czynu nieuczciwej konkurencji do ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. Nawiązując do uzasadnienia tej ustawy, wskazuje się, że wspomniane przeniesienie jest rezultatem przyjęcia jednej regulacji prawnej sankcjonującej nieuczciwe praktyki rynkowe w obrocie konsumenckim. Ze względu na to, że czyn polegający na prowadzeniu działalności w systemie konsorcyjnym stanowi szczególne zagrożenie dla interesów konsumentów, powinien on – zdaniem ustawodawcy znaleźć się – w akcie prawnym, którego głównym celem jest ochrona konsumentów. Pozostawienie tego czynu w ustawie z dnia 16 kwietnia 1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, regulującej stosunki występujące w relacjach między przedsiębiorcami (B2B), pozbawiałoby konsumenta możliwości indywidualnego dochodzenia ochrony prawnej w razie dokonania czynu polegającego na organizowaniu lub prowadzeniu działalności w formie systemu konsorcyjnego.

Z przedstawionych wywodów wynika, że uchylenie art. 17e u.z.n.k. nie oznacza – jak trafnie przyjął Sąd Okręgowy – iż z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. został wprowadzony bezwzględny zakaz działalności w formie systemu konsorcyjnego, powodujący nieważność umów, zawartych w tym systemie przed dniem 3 sierpnia 2004 r. Przeniesienie regulacji dotyczącej zakazu prowadzenia działalności w formie konsorcyjnej do innego aktu prawnego miało bowiem charakter techniczny,

porządkujący przepisy regulujące ochronę prawną konsumentów i przedsiębiorców. Nie można zatem podzielić odmiennego stanowiska skarżących, że z dniem uchylenia art. 17e u.z.n.k. nieważne stały się wszystkie zawarte w systemie konsorcyjnym umowy (bez względu na datę ich zawarcia) ze względu na wprowadzenie bezwzględnego zakazu prowadzenia działalności w systemie konsorcyjnym. W konsekwencji zarzut wydania zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 2 ust. 2 pkt 10 i art. 10 u.p.n.p.r. w związku z art. 58 § 1 k.c. należało uznać za nieuzasadniony.

Trafny okazał się natomiast zarzut naruszenia art. 353¹ k.c., polegającego – zdaniem skarżących – na zawarciu umowy z przekroczeniem granic zasady swobody umów.

W art. 353¹ k.c. została wyrażona obowiązująca w prawie zobowiązaniowym zasada swobody umów. Z treści tego przepisu wynika jednak, że nie ma ona charakteru absolutnego. Jej granice określają natura stosunku prawnego, ustawa i zasady współżycia społecznego. Przepis art. 353¹ k.c. daje stronom – jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 listopada 2002 r., I CKN 1144/00 (niepubl.) – do wyboru trzy możliwości: przyjęcie bez jakichkolwiek modyfikacji określonego typu umowy normatywnej, zawarcie umowy nazwanej z jednoczesnym w prowadzeniu do niej pewnych odmienności, w tym również połączenie cech kilku umów nazwanych (tzw. umowy mieszane) albo zawarcie umowy nienazwanej, której treść ukształtują według swojego uznania (z zachowaniem ograniczeń przewidzianych w art. 353¹ k.c.).

Łącząca powódkę i M. B. umowa należy – ze względu na zawarcie jej w ramach tzw. systemu argentyńskiego – do umów nienazwanych. Wymagała zatem oceny z punktu widzenia granic zasady swobody umów. Tymczasem potrzeba dokonania takiej oceny uszła uwagi Sąd odwoławczy, mimo że pozwani zarzucali w sprawie zawarcie umowy z dnia 9 maja 2000 r. z naruszeniem zasad współżycia społecznego i przepisów prawa bankowego. Ubocznie należy zauważyć, że stanowisko Sądu pierwszej instancji dotyczące naruszenia granic zasady swobody umów zostało ograniczone do stwierdzenia – zwłaszcza co do naruszenia zasad współżycia społecznego – że zarzut jest nieuzasadniony. W tej sytuacji nie można odeprzeć podniesionego w skardze kasacyjnej zarzutu, że zaskarżony wyrok został wydany z naruszeniem art. 353¹ k.c.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ i 391 § 1 k.p.c.).